

Prezydent
Rzeczypospolitej Polskiej

Warszawa, dnia 20 lipca 2018 r.

KANCELARIA SENATU
GABINET MARSZAŁKA SENATU

wpłynęło dn. 20.07.2018

nr RPW..... zał.

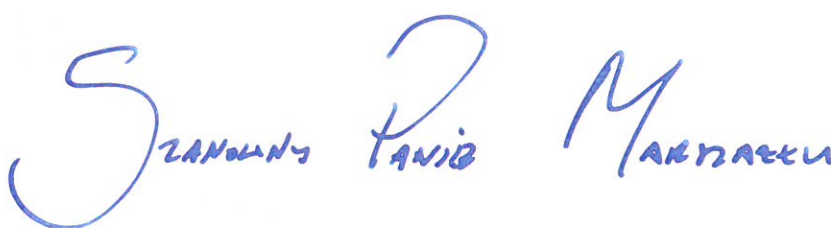

(podpis)

Pan

Stanisław Karczewski

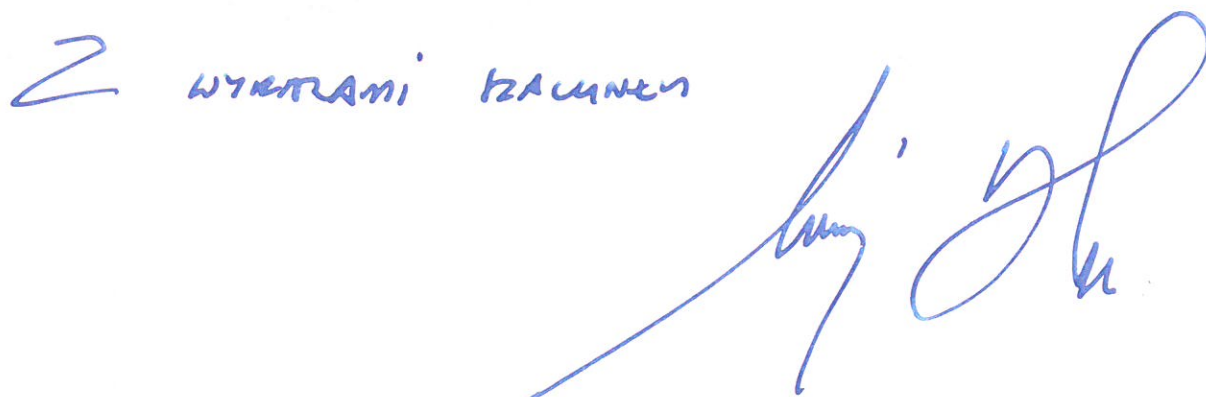
Marszałek Senatu

Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 125 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483, z późn. zm.) oraz art. 60 pkt 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz.U. z 2015 r. poz. 318 oraz z 2017 r. poz. 850) przekazuję projekt postanowienia o zarządzeniu ogólnokrajowego referendum, zawierający elementy wskazane w art. 64 ust. 1 ustawy o referendum ogólnokrajowym, tj. treść pytań oraz termin przeprowadzenia głosowania, z prośbą o wyrażenie przez Senat zgody na przeprowadzenie referendum.

Do reprezentowania mojego stanowiska w tej sprawie upoważniam Pana Pawła Muchę - Zastępcę Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

POSTANOWIENIE
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 2018 r.

o zarządzeniu ogólnokrajowego referendum

Na podstawie art. 125 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. poz. 483, z 2001 r. poz. 319, z 2006 r. poz. 1471 oraz z 2009 r. poz. 946) oraz art. 60 pkt 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz. U. z 2015 r. poz. 318 oraz z 2017 r. poz. 850) stanowi się, co następuje:

§ 1. Zarządzam ogólnokrajowe referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa.

§ 2. Pytania w referendum mają następujące brzmienie:

Pytanie pierwsze: „Czy jest Pani/Pan za:

- 1) uchwaleniem nowej Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej?
- 2) uchwaleniem zmian w obowiązującej Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.?
- 3) pozostawieniem Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. bez zmian?”.

Pytanie drugie: „Czy jest Pani/Pan za unormowaniem w Konstytucji RP obowiązku przeprowadzenia referendum ogólnokrajowego na wniosek co najmniej 1 000 000 obywateli, oraz za tym, by wynik takiego referendum był wiążący, gdy weźmie w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania?”.

Pytanie trzecie: „Czy jest Pani/Pan za:

1) systemem prezydenckim, tj. wzmocnieniem konstytucyjnej pozycji i kompetencji wybieranego przez Naród Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej?

2) systemem gabinetowym, tj. wzmocnieniem konstytucyjnej pozycji i kompetencji Rady Ministrów i jej Prezesa oraz wyborem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przez Zgromadzenie Narodowe?

3) utrzymaniem obecnego modelu władzy wykonawczej?''.

Pytanie czwarte: „Czy jest Pani/Pan za konstytucyjnym unormowaniem wyborów posłów na Sejm RP:

1) w jednomandatowych okręgach wyborczych (system większościowy)?

2) w wielomandatowych okręgach wyborczych (system proporcjonalny)?

3) przy połączeniu obu tych metod (system mieszany)?''.

Pytanie piąte: „Czy jest Pani/Pan za podkreśleniem w Konstytucji RP znaczenia chrześcijańskich źródeł Państwowości Polskiej oraz kultury i tożsamości Narodu Polskiego?''.

Pytanie szóste: „Czy jest Pani/Pan za konstytucyjnym unormowaniem członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej i NATO, z poszanowaniem zasad suwerenności Państwa oraz nadrzędności Konstytucji RP?''.

Pytanie siódme: „Czy jest Pani/Pan za zagwarantowaniem w Konstytucji RP ochrony polskiego rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego Polski?''.

Pytanie ósme: „Czy jest Pani/Pan za konstytucyjnym zagwarantowaniem ochrony rodziny, macierzyństwa i ojcostwa, nienaruszalności praw nabytych rodziny (takich jak świadczenia z programu 500+) oraz

uprawnień do szczególnej opieki zdrowotnej kobiet ciężarnych, dzieci, osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku?”.

Pytanie dziewiąte: „Czy jest Pani/Pan za konstytucyjnym zagwarantowaniem szczególnej ochrony: pracy jako fundamentu społecznej gospodarki rynkowej oraz prawa do emerytury, nabywanego w ustawowo określonym wieku (60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn)?”.

Pytanie dziesiąte: „Czy jest Pani/Pan za uregulowaniem w Konstytucji RP podziału jednostek samorządu terytorialnego na gminy, powiaty i województwa?”.

§ 3. Referendum wyznaczam na dzień 11 listopada 2018 r. i zarządzam przeprowadzenie głosowania w referendum w dniach 10 i 11 listopada 2018 r.

§ 4. Na karcie do głosowania w referendum zamieszcza się następujące wyjaśnienia dotyczące przedmiotu referendum:

„Udzielenie odpowiedzi na pytania pierwsze, trzecie i czwarte polega na dokonaniu wyboru pomiędzy zaproponowanymi wariantami rozwiązania.

Wybranie w pytaniu pierwszym:

- wariantu „1)” oznacza wyrażenie zgody na uchwalenie nowej Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- wariantu „2)” oznacza wyrażenie zgody na uchwalenie zmian w obowiązującej Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.,
- wariantu „3)” oznacza wyrażenie zgody na pozostawienie obowiązującej Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. bez zmian.

Wybranie w pytaniu trzecim:

- wariantu „1)” oznacza wyrażenie zgody na wzmocnienie konstytucyjnej pozycji i kompetencji wybieranego przez Naród Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej,

- wariantu „2)” oznacza wyrażenie zgody na wzmocnienie konstytucyjnej pozycji i kompetencji Rady Ministrów i jej Prezesa oraz wybór Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przez Zgromadzenie Narodowe,
- wariantu „3)” oznacza wyrażenie zgody na utrzymanie obecnego modelu władzy wykonawczej.

Wybranie w pytaniu czwartym:

- wariantu „1)” oznacza wyrażenie zgody na konstytucyjne unormowanie wyborów posłów na Sejm RP w jednomandatowych okręgach wyborczych (system większościowy),
- wariantu „2)” oznacza wyrażenie zgody na konstytucyjne unormowanie wyborów posłów na Sejm RP w wielomandatowych okręgach wyborczych (system proporcjonalny),
- wariantu „3)” oznacza wyrażenie zgody na konstytucyjne unormowanie wyborów posłów na Sejm RP przy połączeniu obu tych metod (system mieszany).

W przypadku pytania drugiego oraz pytań od piątego do dziesiątego odpowiedzi należy udzielić poprzez zaznaczenie wyrazu „TAK” albo „NIE”. Udzielenie odpowiedzi pozytywnej „TAK” oznacza zgodę, zaś udzielenie odpowiedzi negatywnej „NIE” oznacza brak zgody:

- na unormowanie w Konstytucji RP obowiązku przeprowadzenia referendum ogólnokrajowego na wniosek co najmniej 1 000 000 obywateli, oraz na to, by wynik takiego referendum był wiążący, gdy weźmie w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania (odpowiedź na pytanie drugie),
- na podkreślenie w Konstytucji RP znaczenia chrześcijańskich źródeł Państwowości Polskiej oraz kultury i tożsamości Narodu Polskiego (odpowiedź na pytanie piąte),
- na konstytucyjne unormowanie członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej i NATO, z poszanowaniem zasad suwerenności Państwa oraz nadrzędności Konstytucji RP (odpowiedź na pytanie szóste),
- na zagwarantowanie w Konstytucji RP ochrony polskiego rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego Polski (odpowiedź na pytanie siódme),

- na konstytucyjne zagwarantowanie ochrony rodziny, macierzyństwa i ojcostwa, nienaruszalności praw nabytych rodziny (takich jak świadczenia z programu 500+) oraz uprawnień do szczególnej opieki zdrowotnej kobiet ciężarnych, dzieci, osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku (odpowiedź na pytanie ósme),
- na konstytucyjne zagwarantowanie szczególnej ochrony: pracy jako fundamentu społecznej gospodarki rynkowej oraz prawa do emerytury, nabywanego w ustawowo określonym wieku (60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn) (odpowiedź na pytanie dziewiąte),
- na uregulowanie w Konstytucji RP podziału jednostek samorządu terytorialnego na gminy, powiaty i województwa (odpowiedź na pytanie dziesiąte).”.

§ 5. Kalendarz czynności związanych z przeprowadzeniem referendum stanowi załącznik do postanowienia.

§ 6. Postanowienie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Andrzej Duda

ZAŁĄCZNIK

KALENDARZ CZYNNOŚCI ZWIĄZANYCH Z PRZEPROWADZENIEM REFERENDUM OGÓLNOKRAJOWEGO

Data wykonania czynności referendalnych *	Treść czynności referendalnej
1	2
do dnia 27 września 2018 r.	- utworzenie obwodów głosowania w zakładach leczniczych, zakładach pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych, w domach studenckich i zespołach domów studenckich oraz ustalenie ich granic, siedzib i numerów
do dnia 2 października 2018 r.	- zawiadomienie Państwowej Komisji Wyborczej przez podmioty uprawnione o zamiarze uczestniczenia w kampanii referendalnej w programach radiowych i telewizyjnych nadawców publicznych; - podanie do wiadomości publicznej informacji o numerach i granicach obwodów głosowania oraz siedzibach obwodowych komisji do spraw referendum, w tym o lokalach obwodowych komisji do spraw referendum dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych uprawnionych do udziału w referendum, a także o możliwości głosowania korespondencyjnego i przez pełnomocnika
do dnia 12 października 2018 r.	- zgłaszanie przez kapitanów statków wniosków o utworzenie obwodów głosowania na polskich statkach morskich; - zgłaszanie kandydatów do obwodowych komisji do spraw referendum przez podmioty uprawnione
do dnia 21 października 2018 r.	- powołanie obwodowych komisji do spraw referendum; - podanie do wiadomości publicznej informacji o numerach i granicach obwodów głosowania utworzonych za granicą oraz siedzibach obwodowych komisji do spraw referendum; - sporządzenie spisów osób uprawnionych do udziału w referendum

od dnia 21 października 2018 r. do dnia 28 października 2018 r.	- składanie przez żołnierzy pełniących zasadniczą lub okresową służbę wojskową oraz pełniących służbę w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych lub odbywających ćwiczenia i przeszkolenie wojskowe, a także ratowników odbywających zasadniczą służbę w obronie cywilnej poza miejscem stałego zamieszkania, policjantów z jednostek skoszarowanych, funkcjonariuszy SOP, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej pełniących służbę w systemie skoszarowanym, wniosków o dopisanie do wybranego przez nich spisu osób uprawnionych do udziału w referendum, sporządzonego dla miejscowości, w której odbywają służbę
od dnia 26 października 2018 r. do dnia 8 listopada 2018 r.	- nieodpłatne rozpowszechnianie w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych audycji referendalnych podmiotów uprawnionych
do dnia 27 października 2018 r.	- zgłaszanie komisarzowi wyborczemu przez osoby niepełnosprawne zamiaru głosowania korespondencyjnego, w tym przy pomocy nakładek do karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a
do dnia 2 listopada 2018 r.	- składanie wniosków o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania
do dnia 6 listopada 2018 r.	- składanie wniosków o dopisanie do spisu osób uprawnionych do udziału w referendum w wybranym przez siebie obwodzie głosowania
do dnia 8 listopada 2018 r.	- składanie przez osoby uprawnione do udziału w referendum przebywające na statkach morskich, wniosków o wpisanie do spisu osób uprawnionych do udziału w referendum utworzonych na tych statkach; - składanie przez osoby uprawnione do udziału w referendum przebywające za granicą zgłoszeń w sprawie wpisania do spisu osób uprawnionych do udziału w referendum w obwodach głosowania utworzonych za granicą
w dniu 8 listopada 2018 r. o godzinie 24 ⁰⁰	- zakończenie kampanii referendalnej
w dniu 10 listopada 2018 r. godz. 6 ⁰⁰ -20 ⁰⁰ i w dniu 11 listopada 2018 r. godz. 6 ⁰⁰ -20 ⁰⁰	- głosowanie

* Zgodnie z art. 9 § 2 i 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, z późn. zm.) w zw. z art. 92 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz. U. z 2015 r. poz. 318, z późn. zm.), jeżeli koniec terminu wykonania czynności określonej w Kodeksie wyborczym przypada na sobotę albo na dzień ustawowo wolny od pracy, termin upływa pierwszego dnia roboczego po tym dniu. Jeżeli Kodeks wyborczy nie stanowi inaczej, czynności wyborcze są wykonywane w godzinach urzędowania sądów, organów wyborczych i urzędów gmin oraz konsulatów.

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 125 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. poz. 483, z 2001 r. poz. 319, z 2006 r. poz. 1471 oraz z 2009 r. poz. 946), w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe. W myśl art. 125 ust. 2 Konstytucji RP, referendum ogólnokrajowe ma prawo zarządzić Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów lub Prezydent Rzeczypospolitej za zgodą Senatu wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

W roku Narodowych Obchodów Setnej Rocznicy Odzyskania Niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej jako obywatele Rzeczypospolitej Polskiej powinniśmy mieć szczególne poczucie, że możemy w sposób w pełni suwerenny kształtować przyszłość swoją i naszej Ojczyzny.

Inicjatywa zarządzenia referendum ogólnokrajowego w sprawie potrzeby zmiany Konstytucji RP oraz jej kierunków została zapowiedziana przeze mnie w 2017 roku podczas obchodów Święta Narodowego Trzeciego Maja. Jeden z istotnych argumentów przemawiających za potrzebą zorganizowania referendum ma swoje źródło właśnie w Ustawie Rządowej z 1791 roku, która miała wzmocnić Rzeczpospolitą i dać jej nowe siły do rozwoju. Jej twórcy planowali, by co 25 lat dokonywać namysłu nad potrzebą rewizji przepisów konstytucyjnych. Nie ma podstaw, aby twierdzić, że taki przegląd nie powinien dotyczyć także obecnie obowiązującej Konstytucji RP.

Inicjatywa referendalna ma na celu włączenie społeczeństwa w proces tworzenia konstytucji już od samego początku prac. Tak sformułowane zamierzenie uzasadnia przeprowadzenie ogólnokrajowego referendum o charakterze konsultacyjnym, które ma odpowiedzieć na pytanie, czy obywatele chcą zmian lub uchwalenia nowej Konstytucji RP, oraz określić kierunek pożądanых zmian. Jest to odwrócenie dotychczasowej, sporadycznej praktyki, w której Polacy byli pytani o opinię dopiero na etapie końcowym, a ich wybór ograniczał się do zatwierdzenia albo odrzucenia przyjętej już *de facto* Ustawy

Zasadniczej. Referendum oddaje głos Suwerenowi, angażuje obywateli w sposób najbardziej bezpośredni i powszechny.

Referendum zarządzane na podstawie niniejszego postanowienia ma niewątpliwie charakter bezprecedensowy. Nie tylko dlatego, że dotyczy problematyki konstytucyjnej, czyli sprawy o najwyższej doniosłości dla państwa, ale przede wszystkim dlatego, że wyznacza każdemu obywatelowi sprawczą i podmiotową rolę. Naród powinien mieć świadomy i realny wpływ na cały proces stanowienia Konstytucji RP. Najpierw na ustalenie kierunków, a nawet treści konkretnych postanowień nowej bądź nowelizowanej Konstytucji RP. Następnie – po przeprowadzeniu postępowania legislacyjnego w parlamencie, uwzględniającego wyniki referendum konsultacyjnego – zatwierdzenie wprowadzanych zmian powinno nastąpić w drodze finalnego referendum zatwierdzającego. To właśnie wtedy Polacy będą mieli poczucie, że jest to w pełni ich własna Konstytucja RP – zaprojektowana, przedyskutowana i przyjęta z udziałem wszystkich obywateli, którzy chcą w tej sprawie wyrazić swoje zdanie.

Tak ukształtowany model prac nad nową Ustawą Zasadniczą stanowi potwierdzenie istoty państwowości Rzeczypospolitej Polski jako dobra wspólnego Nas wszystkich, jej obywateli. Realizuje on tym samym zasadę suwerenności Narodu, uprawnionego do bezpośredniego sprawowania władzy, także w sferze tworzenia prawa i kształtowania ustroju państwa.

Warto zauważyć, że w preambule obowiązującej Konstytucji RP mówi się o odzyskanej przez Naród, jeszcze w 1989 roku, możliwości suwerennego i demokratycznego stanowienia o losie Ojczyzny. Tym bardziej powinno to być aktualne w 2018 roku, w stulecie odrodzenia się Rzeczypospolitej Polskiej, po 123 latach zaborów.

Nie ma żadnych podstaw, ani prawnych, ani socjologicznych, aby ograniczać wpływ samego Suwerena na decyzje o potrzebie zmiany Ustawy Zasadniczej, a także o zakresie koniecznych modyfikacji. Różne istniejące niedoskonałości normatywne czy praktyki stosowania instytucji referendum nie mogą przesądzać o odebraniu obywatelom prawa głosu w sprawach najważniejszych dla naszej Ojczyzny.

Referendum ogólnokrajowe będące przedmiotem niniejszego postanowienia niewątpliwie spełnia przesłanki przewidziane w art. 125 ust. 1 Konstytucji RP. Sprawy dotyczące potrzeby oraz kierunków zmiany Ustawy Zasadniczej mają szczególne znaczenie dla państwa. Trudno jest wskazać zagadnienia ważniejsze niż te, które odnoszą się do podstawowych zasad ustrojowych.

Jednocześnie należy wyraźnie podkreślić, że przedmiotowe referendum nie stanowi naruszenia trybu przewidzianego dla zmiany Ustawy Zasadniczej, wskazanego w art. 235 Konstytucji RP. Celem tego referendum nie jest decydowanie o konkretnej zmianie Konstytucji RP, ale o potrzebie dokonania takiej zmiany. Jednocześnie wskazane zostaną kierunki zmian oczekiwanych przez głosujących. Wiążący wynik tego referendum, chociaż ma ono wymiar konsultacyjny, zostanie zrealizowany poprzez przygotowanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej – w zależności od decyzji obywateli – projektu nowej Ustawy Zasadniczej albo projektu nowelizacji obowiązującej Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. Taki projekt zostanie poddany procedurze legislacyjnej, przewidzianej w art. 235 Konstytucji RP. Negatywna decyzja Suwerena, co do konieczności zmiany Konstytucji RP, skutkować będzie zaniechaniem prac.

Przygotowanie listy pytań referendalnych zostało poprzedzone przeprowadzeniem szerokich konsultacji przez Kancelarię Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Odbyto dziesiątki spotkań, nie tylko w Warszawie, ale także w każdym województwie. Do Kancelarii Prezydenta RP wpłynęło wiele pism, w których obywatele przedstawiali swoje opinie oraz propozycje. Ten złożony proces konsultacyjny pozwolił na sformułowanie następującej listy pytań:

Pytanie pierwsze:

„Czy jest Pani/Pan za:

- 1) uchwaleniem nowej Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej?
- 2) uchwaleniem zmian w obowiązującej Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.?
- 3) pozostawieniem Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. bez zmian?”.

Pytanie drugie:

„Czy jest Pani/Pan za unormowaniem w Konstytucji RP obowiązku przeprowadzenia referendum ogólnokrajowego na wniosek co najmniej 1 000 000 obywateli, oraz za tym, by wynik takiego referendum był wiążący, gdy weźmie w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania?”.

Pytanie trzecie:

„Czy jest Pani/Pan za:

- 1) systemem prezydenckim, tj. wzmocnieniem konstytucyjnej pozycji i kompetencji wybieranego przez Naród Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej?
- 2) systemem gabinetowym, tj. wzmocnieniem konstytucyjnej pozycji i kompetencji Rady Ministrów i jej Prezesa oraz wyborem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przez Zgromadzenie Narodowe?
- 3) utrzymaniem obecnego modelu władzy wykonawczej?”.

Pytanie czwarte:

„Czy jest Pani/Pan za konstytucyjnym unormowaniem wyborów posłów na Sejm RP:

- 1) w jednomandatowych okręgach wyborczych (system większościowy)?
- 2) w wielomandatowych okręgach wyborczych (system proporcjonalny)?
- 3) przy połączeniu obu tych metod (system mieszany)?”.

Pytanie piąte:

„Czy jest Pani/Pan za podkreśleniem w Konstytucji RP znaczenia chrześcijańskich źródeł Państwowości Polskiej oraz kultury i tożsamości Narodu Polskiego?”.

Pytanie szóste:

„Czy jest Pani/Pan za konstytucyjnym unormowaniem członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej i NATO, z poszanowaniem zasad suwerenności Państwa oraz nadrzędności Konstytucji RP?”.

Pytanie siódme:

„Czy jest Pani/Pan za zagwarantowaniem w Konstytucji RP ochrony polskiego rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego Polski?”.

Pytanie ósme:

„Czy jest Pani/Pan za konstytucyjnym zagwarantowaniem ochrony rodziny, macierzyństwa i ojcostwa, nienaruszalności praw nabytych rodziny (takich jak świadczenia z programu 500+) oraz uprawnień do szczególnej opieki zdrowotnej kobiet ciężarnych, dzieci, osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku?”.

Pytanie dziewiąte:

„Czy jest Pani/Pan za konstytucyjnym zagwarantowaniem szczególnej ochrony: pracy jako fundamentu społecznej gospodarki rynkowej oraz prawa do emerytury, nabywanego w ustawowo określonym wieku (60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn)?”.

Pytanie dziesiąte:

„Czy jest Pani/Pan za uregulowaniem w Konstytucji RP podziału jednostek samorządu terytorialnego na gminy, powiaty i województwa?”.

Referendum ogólnokrajowe, będące przedmiotem niniejszego postanowienia, ma przede wszystkim na celu zapytanie Polaków o potrzebę rozpoczęcia prac nad zmianami o charakterze konstytucyjnym. Pytanie pierwsze jest zatem kluczowe, gdyż ma umożliwić obywatelom wypowiedzenie się, czy w ogóle widzą potrzebę rozpoczęcia prac nad zmianą Ustawy Zasadniczej. Nie chodzi jednak wyłącznie o ustalenie, czy należy pozostawić obowiązującą Konstytucję RP bez zmian, bądź dokonać jej modyfikacji, ale także o podjęcie ewentualnej decyzji w przedmiocie przygotowania zupełnie nowego tekstu Ustawy Zasadniczej.

Powyższe uzasadnia ukształtowanie pytania w modelu wariantowym. Głosujący będzie mógł wybrać jeden z trzech wariantów. Wybranie pierwszego z nich oznacza

opowiedzenie się za potrzebą przygotowania nowego tekstu Ustawy Zasadniczej. Drugi wariant wskazuje na konieczność wprowadzenia korekt do obowiązującej Konstytucji RP. Ewentualny wybór trzeciego wariantu implikuje zaniechanie prac nad tekstem nowej Konstytucji RP, jak i zmianą obecnie obowiązującej.

Wybór między znowelizowaniem obowiązującej Ustawy Zasadniczej, a uchwaleniem nowej Konstytucji RP ma znaczenie fundamentalne, którego nie należy ograniczać wyłącznie do zagadnień natury formalnej. Konstytucja jest swoistą umową społeczną, demokratycznym aktem założycielskim państwa. Nie tylko reguluje kompetencje poszczególnych władz i relacje między nimi, a więc ustrój państwa, ale także stanowi o podstawowych wolnościach, prawach i obowiązkach człowieka i obywatela. Nade wszystko jednak wskazuje na uzasadnienie legitymizacji władzy publicznej i systemu prawa. Konstytucja pełni także funkcję aksjologiczną, wskazuje bowiem objęte szczególną ochroną i troską wartości, na których zbudowana jest wspólnota polityczna. Co ważne, Ustawa Zasadnicza sama tych wartości nie ustanawia, nie jest ich źródłem. Zadaniem autorów tekstu Konstytucji RP, a później także ustrojodawcy, czyli parlamentu i Narodu Polskiego, jest takie ukształtowanie treści tego aktu prawnego, aby prawidłowo wskazywał fundament aksjologiczny. Błędy popełnione w tym obszarze rzutują na wszystkie, nawet najbardziej szczegółowe rozwiązania konstytucyjne.

Powyższe dowodzi, że pytania oznaczonego jako pierwsze nie należy sprowadzać jedynie do technicznego rozstrzygnięcia, determinowanego zakresem planowanych zmian. Błędne byłoby stwierdzenie, że wybór pomiędzy wprowadzeniem zmian do tekstu Ustawy Zasadniczej, a napisaniem zupełnie nowej, może być uzasadniony jedynie liczbą albo rangą poprawek. Odpowiadając na pierwsze pytanie, obywatele zdecydują o tym, czy chcą nowego aktu założycielskiego, lepiej określającego ramy aksjologiczne i ustrojowe Państwa Polskiego.

Konstrukcja i treść pytania pierwszego wymaga jeszcze jednego wyjaśnienia. Może bowiem pojawić się wątpliwość dotycząca zasadności udzielania odpowiedzi na kolejne pytania przez głosującego, który w pytaniu pierwszym opowiedział się za

pozostawieniem obowiązującej Konstytucji RP bez zmian. Taki wniosek byłby jednak nieuzasadniony, nie tylko ze względów formalnych, które wskazują, że każdy głosujący może udzielić odpowiedzi na wszystkie zadane pytania. Udzielenie odpowiedzi na pozostałe pytania przez tak głosującego będzie miało doniosłe znaczenie, gdy jednak większość opowie się za potrzebą zmiany Ustawy Zasadniczej. W takim przypadku, także głosujący, którzy pierwotnie opowiedzieli się przeciwko zmianie, zachowają rzeczywisty wpływ na treść przyszłego projektu.

Pytanie drugie dotyczy prawa do zainicjowania referendum ogólnokrajowego na wniosek co najmniej 1 000 000 obywateli. Ponadto w pytaniu proponuje się, aby wynik referendum ogólnokrajowego był wiążący, gdy weźmie w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania.

Konstytucja RP w obecnym brzmieniu nie daje w ogóle obywatelom prawa do inicjatywy referendalnej. Zgodnie z art. 125 ust. 2 Konstytucji RP referendum ogólnokrajowe ma prawo zarządzić Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów lub Prezydent Rzeczypospolitej za zgodą Senatu wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

Warto zauważyć, że przytoczone rozstrzygnięcie ustrojodawcy z 1997 roku wywołuje swoisty paradoks natury historycznej, politycznej i prawnej. Polega on na tym, że chociaż Konstytucja RP została zatwierdzona w referendum ogólnokrajowym, to w swoich postanowieniach istotnie deprecjonuje tę postać sprawowania władzy przez suwerenny Naród. Ustrojodawca zaniechał wzmocnienia instytucji referendum, jako istotnego narzędzia demokracji partycypacyjnej. Tymczasem ukształtowanie referendum w taki sposób, aby już na etapie jego zarządzania upodmiotowić obywateli, realizowałoby zasady ustrojowe Rzeczypospolitej Polskiej, zwłaszcza zasadę wyrażoną w art. 4 Konstytucji RP, w zakresie w jakim stanowi się o bezpośrednim sprawowaniu władzy przez Naród.

Referendum jest w zasadzie jedynym efektywnym narzędziem pozwalającym obywatelom skutecznie realizować swoje podstawowe prawo do bezpośredniego

sprawowania władzy zwierzchniej. Tym bardziej niezrozumiałe jest marginalne potraktowanie tej instytucji przez autorów Konstytucji RP. Referendum w ujęciu obowiązującej Ustawy Zasadniczej – będące w założeniu metodą bezpośredniego i stanowczego wyrażania woli przez wszystkich obywateli Rzeczypospolitej, czyli w najwyższym stopniu demokratyczną formą sprawowania władzy – jest dopuszczalne, nigdy zaś i w żadnym przedmiocie obligatoryjne. Konstytucja RP limituje też dopuszczalność zastosowania referendum konstytucyjnego, tylko w odniesieniu do niektórych zmian ustawy zasadniczej – dotyczących unormowania ustroju Rzeczypospolitej, wolności, praw i obowiązków jednostki oraz procedury nowelizacji ustawy zasadniczej. Obywatelom odebrano więc prawo inicjowania referendum oraz decydowania w sprawach o najważniejszym znaczeniu dla państwa.

Należy także zauważyć, że referendum ogólnokrajowe, możliwe do przeprowadzenia w sprawach o „szczególnym znaczeniu dla państwa”, obecnie zależy w istocie od parlamentu. Może bowiem być zarządzone wyłącznie przez Sejm albo przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, lecz za zgodą Senatu wyrażoną bezwzględną większością głosów. Jedynie w przypadku zarządzania referendum konstytucyjnego głowa państwa ma pozycję samodzielną.

W pytaniu zaproponowano także, aby referendum ogólnokrajowe było wiążące, gdy weźmie w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania. W obecnym stanie prawnym próg ten wynosi więcej niż połowę uprawnionych do głosowania. Jak wiadomo w polskich warunkach frekwencja w wyborach parlamentarnych i samorządowych rzadko osiąga poziom 50% uprawnionych do głosowania. Progu frekwencyjnego nie wprowadza także ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, z późn. zm.). Zaproponowany wymóg frekwencyjny można zatem ocenić jako stanowiący istotny głos społeczny.

Udzielenie odpowiedzi „Tak” na omawiane pytanie oznacza zgodę na wprowadzenie do Konstytucji RP obowiązku przeprowadzenia referendum ogólnokrajowego, jeśli z takim żądaniem wystąpi co najmniej 1 000 000 obywateli oraz

na to, by wynik takiego referendum był wiążący, gdy weźmie w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania.

Pytanie trzecie dotyczy kształtu władzy wykonawczej. Jest ono konstruowane w formie wariantowej. Głosujący będą mogli wybrać jeden z trzech wariantów, opowiadając się za:

- 1) systemem prezydenckim, tj. wzmocnieniem konstytucyjnej pozycji i kompetencji wybieranego przez Naród Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) systemem gabinetowym, tj. wzmocnieniem konstytucyjnej pozycji i kompetencji Rady Ministrów i jej Prezesa oraz wyborem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przez Zgromadzenie Narodowe;
- 3) utrzymaniem obecnego modelu władzy wykonawczej.

Sposób uregulowania zadań i relacji między organami władzy wykonawczej jest jednym z głównych zagadnień debaty dotyczącej oceny Konstytucji RP. Ilustracją tych wątpliwości może być spór kompetencyjny pomiędzy Prezydentem RP i Prezesem Rady Ministrów rozstrzygnięty przez Trybunał Konstytucyjny postanowieniem z dnia 20 maja 2009 roku (sygn. akt Kpt 2/08).

Odpowiadając na zadane pytanie, głosujący będą mogli zdecydować czy opowiadają się za zmianą obecnego modelu władzy wykonawczej na model odpowiadający systemowi prezydenckiemu albo systemowi gabinetowemu. System prezydencki powinien być rozumiany jako zakładający wybór głowy państwa w wyborach powszechnych i bezpośrednich. Głowa państwa w tym systemie stoi na czele rządu i odpowiada za sprawowanie władzy wykonawczej. W systemie gabinetowym głównym organem władzy wykonawczej jest Prezes Rady Ministrów z Radą Ministrów. Prezydent w tym systemie wybierany jest przez parlament i ma kompetencje jedynie ceremonialno-reprezentacyjne.

Zaproponowane brzmienie pytania pozostawia również głosującym możliwość opowiedzenia się za obowiązującym modelem władzy wykonawczej.

Kolejne, czwarte pytanie, zadane w formie wariantowej, dotyczy konstytucyjnego unormowania wyborów posłów na Sejm RP. Głosujący będą mogli wybrać jeden z następujących wariantów:

- 1) wybór w jednomandatowych okręgach wyborczych (system większościowy);
- 2) wybór w wielomandatowych okręgach wyborczych (system proporcjonalny);
- 3) wybór przy połączeniu obu tych metod (system mieszany).

Prawo wyborcze jest fundamentem funkcjonowania demokratycznego państwa prawnego oraz gwarancją realizacji wielu norm, zasad i wartości konstytucyjnych, w tym istotnych praw i wolności obywateli. Podobnie jak inne zagadnienia będące przedmiotem niniejszego postanowienia, model wyboru posłów na Sejm RP ma znaczący wpływ na sposób działania polskiego parlamentu, a w konsekwencji także na jakość polskiej demokracji. Tak istotna sprawa nie powinna być rozstrzygana z pominięciem bezpośredniego udziału obywateli.

Opowiedzenie się za wariantem pierwszym oznacza wyrażenie zgody na wprowadzenie do Konstytucji RP wyborów większościowych, odbywających się w jednomandatowych okręgach wyborczych. Wskazanie wariantu drugiego oznacza opowiedzenie się za pozostawieniem obecnego sposobu wyboru posłów na Sejm RP bez zmian. Wybór wariantu trzeciego oznacza wprowadzenie systemu mieszanego, w którym część posłów wybierana byłaby w systemie większościowym, zaś pozostali w systemie proporcjonalnym.

Odpowiadając na piąte pytanie głosujący będą mogli zdecydować, czy w tekście Ustawy Zasadniczej, w preambule oraz ewentualnie w innych rozdziałach, należy podkreślić znaczenie chrześcijańskich źródeł Państwowości Polskiej oraz kultury i tożsamości Narodu Polskiego.

Obywatele w referendum będą mogli rozstrzygnąć czy Ustawa Zasadnicza powinna odwoływać się do wspomnianych źródeł w szerszym zakresie niż obecnie. Preambuła do Konstytucji RP odnosi się do dziedzictwa chrześcijańskiego w sposób następujący: „ (...) wdzięczni naszym przodkom (...) za kulturę zakorzenioną w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu i ogólnoludzkich wartościach (...)”. Treść pytania wskazuje

natomiast, że udzielenie na nie odpowiedzi twierdzącej oznacza wolę dalej idącego podkreślenia znaczenia chrześcijańskiego dziedzictwa Polski, nie tylko w preambule do Ustawy Zasadniczej, ale także w innych jej częściach.

Wyraźne wyartykułowanie źródła Polskiej Państwowości, datowanej od 966 roku, czyli Chrzstu Polski, a także źródła naszej tradycji i tożsamości wydaje się współcześnie szczególnie ważne. Obserwujemy wyraźny kryzys ponowoczesnego świata, w którym zaciera się tożsamość kulturowa i historyczna oraz występują tendencje odstępowania od tradycyjnych wartości, także w sferze moralnej. Udzielenie odpowiedzi „Tak” na omawiane pytanie oznacza zgodę na wprowadzenie do Konstytucji RP odwołania do ponad tysiącletniego chrześcijańskiego dziedzictwa Polski i Europy, jako ważnego źródła naszej tradycji, kultury i narodowej tożsamości.

Pytanie szóste dotyczy konstytucyjnego unormowania członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej i NATO. Jednocześnie unormowanie to miałoby uwzględniać zasadę suwerenności Państwa oraz nadrzędności Konstytucji RP.

Brak przepisów kompleksowo regulujących członkostwo Polski w Unii Europejskiej i NATO, jego podstawy, cele i skutki prawne dla Państwa, systemu źródeł obowiązującego w nim prawa oraz statusu jednostki, jest wskazywany jako jeden z głównych mankamentów obowiązującej Ustawy Zasadniczej. Konstytucja RP powinna zatem regulować zakres kompetencji możliwych do przekazania Unii Europejskiej i NATO. Ponadto przedmiotem unormowania powinny być także zadania organów władzy publicznej w sprawach dotyczących członkostwa w tych organizacjach międzynarodowych.

Problem w ustaleniu prawidłowych relacji kompetencyjnych pomiędzy Rzeczpospolitą Polską i Unią Europejską został wskazany *expressis verbis* m.in. w wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją RP Traktatu z Lizbony (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2010 roku, sygn. akt K 32/09).

Zasady suwerenności oraz nadrzędności Konstytucji RP wprawdzie obowiązują już na mocy tego aktu, ale nie są wprost odniesione do relacji Rzeczypospolitej Polskiej z

organizacjami międzynarodowymi. W omawianym pytaniu stanowią one natomiast wytyczne treściowe dla formułowania przepisów normujących członkostwo Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej i NATO. Innymi słowy, tekst Ustawy Zasadniczej przygotowany w procesie realizacji wyniku referendum powinien tak ukształtować relacje pomiędzy Rzeczpospolitą Polską i Unią Europejską oraz NATO, aby nie naruszyć zasady suwerenności oraz zasady nadrzędności Konstytucji RP. W projekcie Konstytucji RP naturalnie uwzględnione będą musiały zostać także konsekwencje obowiązującego już prawa pierwotnego Unii Europejskiej oraz zobowiązań Rzeczypospolitej wynikających z faktu członkostwa w tej organizacji, jednak z zachowaniem prymatu polskiej Ustawy Zasadniczej.

Kolejne, siódme pytanie dotyczy ochrony polskiego rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego Polski. Udzielenie na nie odpowiedzi twierdzącej oznacza wyrażenie zgody na zagwarantowanie w Konstytucji RP ochrony polskiego rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego Polski. Rolnictwo jest w Polsce nie tylko ważnym sektorem gospodarki, ale także niezwykle istotnym elementem polskiej kultury. Związki z ziemią składają się na polską tożsamość narodową. Ochrona tej tożsamości, a więc własności ziemskiej oraz produkcji rolnej, jest jednym z głównych zadań władzy publicznej. Do tych zadań należy także obowiązek zagwarantowania, by żywność dostarczana Polakom była zdrowa, wolna od zanieczyszczeń i substancji szkodzących człowiekowi.

Wprowadzenie stosownych zasad do Konstytucji RP zobowiąże ustawodawcę do ustanowienia wymogów prawnych adresowanych do producentów i dostawców żywności, aby jej bezpieczeństwo było zagwarantowane na wszystkich etapach produkcji i obrotu.

W ósmym pytaniu obywatele zostaną zapytani o opinię na temat konstytucyjnego zagwarantowania ochrony rodziny, macierzyństwa i ojcostwa, nienaruszalności praw nabytych rodziny (takich jak świadczenia z programu 500+) oraz uprawnień do szczególnej opieki zdrowotnej kobiet ciężarnych, dzieci, osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku. To pytanie dotyczy spraw o znaczeniu zasadniczym dla egzystencji

obywateli, zwłaszcza dla ich bezpieczeństwa prawnego, finansowego oraz zdrowotnego. Wyrażenie zgody na unormowanie zagadnień, o których mowa w tym pytaniu, spowoduje wzmocnienie statusu polskiej rodziny, a także podkreślenie szczególnej roli matek i ojców. Na sytuację polskich rodzin wpłynie realnie wyartykułowanie w Konstytucji RP nienaruszalności praw nabytych rodziny.

Należy bowiem wyjaśnić, że zasada praw nabytych w obecnej Ustawie Zasadniczej nie jest zagwarantowana wprost. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego oraz w literaturze prawa konstytucyjnego jest ona wyprowadzana z zasady demokratycznego państwa prawnego. Orzecznictwo obudowało ją jednak licznymi wyjątkami, które powodują, że ochrona praw nabytych, tak ważnych dla funkcjonowania polskich rodzin, nierzadko jest fikcyjna, gdyż zależy od woli politycznej danej ekipy rządzącej i ustawodawcy zwykłego. Doskonałym przykładem arbitralności w uznawaniu fundamentalnych praw socjalnych za niezasługujące na ochronę może być podwyższenie wieku emerytalnego dokonane w poprzedniej kadencji Sejmu RP. Zasada demokratycznego państwa prawnego, ani wyprowadzana z niej zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, nie przeszkodziła ustawodawcy w podniesieniu wieku emerytalnego, pomimo wyraźnego sprzeciwu większości obywateli, co następnie zaakceptował Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 7 maja 2014 roku (sygn. akt K 43/12), wydanym z sześcioma zdaniemiami odrębnymi.

Troska o status rodziny, jej prawa nabyte, ochrona macierzyństwa i ojcostwa, a także powiązanie z tym zagwarantowania dostępu do nieodpłatnej opieki zdrowotnej dla najbardziej potrzebujących Polaków, jest fundamentem społeczeństwa solidarnego w państwie kierującym się przede wszystkim zasadą dobra wspólnego.

Pytanie dziewiąte dotyczy zagadnienia ochrony pracy oraz prawa do emerytury. Udzielenie odpowiedzi pozytywnej na to pytanie oznacza wyrażenie zgody na konstytucyjne zagwarantowanie szczególnej ochrony pracy jako fundamentu społecznej gospodarki rynkowej - obok wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych, a w konsekwencji także

szczególnej ochrony prawa do emerytury, nabywanego w ustawowo określonym wieku (60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn).

O ile w warunkach gospodarki wolnorynkowej nierealnym byłoby oczekiwanie konstytucyjnego ustanowienia „prawa do pracy”, o tyle Ustawa Zasadnicza powinna wyraźnie uznawać, że praca człowieka stanowi ogromną wartość kulturową i cywilizacyjną, także w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego, zasługującą na ochronę konstytucyjną.

Zasady nabywania uprawnień emerytalnych są jedną z zasadniczych kwestii społecznych, mającą szczególne znaczenie dla ogółu obywateli. Podwyższenie i zrównanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn budziło w przeszłości wiele kontrowersji i wątpliwości, choćby w kontekście wyżej wskazanej reformy emerytalnej z 2012 roku. Odmierna granica wieku emerytalnego jest przejawem tzw. uprzywilejowania wyrównawczego, wynikającego z pełnienia przez kobiety szczególnej roli w społeczeństwie i rodzinie. Celem pytania jest zatem umożliwienie stworzenia na poziomie Konstytucji RP konstrukcji prawnej, szczególnie chroniącej prawo do emerytury, przy założeniu, że wiek emerytalny określa ustawa. Przykładem takiej szczególnej, konstytucyjnej ochrony mógłby być wymóg kwalifikowanej większości głosów dla uchwalenia ustawy, wprowadzającej inny wiek emerytalny.

Postulowana ochrona pracy oraz związanych z nią praw emerytalnych nie stanowi zatem wyłącznie problemu natury politycznej i ekonomicznej, ale wiąże się z samą istotą naszego Państwa jako dobra wspólnego obywateli oraz z pojmowaniem zasady solidaryzmu i sprawiedliwości społecznej.

Ostatnie, dziesiąte pytanie dotyczy uregulowania w Konstytucji RP podziału jednostek samorządu terytorialnego na gminy, powiaty i województwa. Podział jednostek samorządu terytorialnego jest jednym z najważniejszych zagadnień z perspektywy wszystkich regionów naszego państwa. Istnienie określonych szczebli samorządu wpływa istotnie na pozycję oraz rozwój miast i wsi. Od wielu lat w Polsce toczy się debata na temat zasadności utrzymywania istniejącego podziału jednostek samorządu terytorialnego na gminy, powiaty i województwa. Sprawa ta ma znaczenie rudymen tarne dla

społeczności lokalnych, będących elementami składowymi dobra wspólnego, jakim jest Rzeczpospolita, dlatego powinna stać się przedmiotem decyzji ogółu obywateli.

Pozytywne odpowiedzi na zadane pytania referendalne skutkować będą sporządzeniem przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej – w zależności od wyniku referendum – projektu nowej Konstytucji lub projektu zmian w obowiązującej Konstytucji RP. Projekt ten zostanie przedłożony Sejmowi RP, zgodnie z wymogami art. 235 Konstytucji RP.

Proponowana data zarządzenia referendum obejmuje Narodowe Święto Niepodległości 11 listopada, w tym roku jeszcze bardziej wyjątkowe, z uwagi na setną rocznicę odzyskania Niepodległości. Data została wybrana z rozmysłem, aby tak doniosłe Święto, będące dla Narodu Polskiego źródłem dumy i radości, połączyć z refleksją nad przyszłością Polski i Polaków.

Projekt postanowienia zakłada, że głosowanie w referendum przeprowadza się w ciągu dwóch dni - 10 i 11 listopada 2018 roku. Decyzja ta motywowana jest umożliwieniem jak największej liczbie obywateli wypowiedzenia się w tak ważnej kwestii, jak potrzeba zmiany Konstytucji RP oraz jej kierunki.

Mając na uwadze powyższe, zwracam się do Wysokiego Senatu o wyjście naprzeciw oczekiwaniom milionów obywateli Rzeczypospolitej Polskiej i wyrażenie zgody przez Wysoki Senat na zarządzenie referendum ogólnokrajowego w zakresie określonym w załączonym projekcie postanowienia.